

ГРАМАТИЧНА СТРУКТУРА МОВИ

УДК 811.161.2'367

УКРАЇНСЬКИЙ ІНФІНІТИВ У СТРУКТУРІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ: ТИПОЛОГІЯ ФУНКЦІЙ І СЕМАНТИКА

Анатолій Загнітко

Донецький національний університет,
кафедра української мови,
вул. Університетська, 24, корп. I,
83055 Донецьк, Україна,
тел.: (062) 381 70 06

Типологія функцій українського інфінітива зумовлюється його внутрішньореченнєвим виміром, охоплюючи ядерні / напівпериферійні / периферійні функції, що окреслювані синтаксичною позицією, лексичною семантикою самого інфінітива та співвідношенням з іншими обов'язковими / необов'язковими компонентами речення.

Ключові слова: інфінітив, просте речення, семантика, типологія.

Реченнєвокатегорійну інфінітивність слід витлумачувати як маркувальну ознаку певного структурного і функціонального різновиду речення або як семантико-синтаксичний ускладнювач структури останнього, оскільки в ранзі ускладнювача інфінітив завжди постає носієм окремої пропозиції (під пропозицією маємо на увазі зображувану ситуацію позамовної дійсності). Реченнєвокатегорійна інфінітивність охоплює прості двоскладні й односкладні речення, поширюючись також на складні речення.

У своєму загальному вимірі реченнєвокатегорійна інфінітивність ще не була об'єктом окремих лінгвістичних студій. Спробуємо встановити основні / неосновні категорійні виміри реченнєвої інфінітивності, яка постає конститутивною ознакою речення, пор. $V_i \text{Inf}$ і $\text{PraedCor}_i \text{Inf}$, поль. *Jest miło odpocząć* і *Trzeba iść* або $\text{InfCor}_i \text{Inf}$ і $\text{InfCor}_i \text{Adj}_{1-5}$: *Жити – постійно удосконалювати себе* (Нар.тв.). *Переконувати його у чомусь було зайвим / зайве.*

За структурними особливостями реченнєвокатегорійна інфінітивність охоплює двокомпонентні моделі типу 1) $\text{InfCor}_i \text{N}_{1/5}$ (*Працювати освітянином – справа відповідальна і копітка* (Голос України. 2000. 12 січня)); 2) $\text{InfCor}_i \text{Adj}_{1-5}$ (*Вмовляти її сьогодні було зайве* (В.Підмогильний) → **Вмовляти її сьогодні було зайвим*); 3) $\text{InfCor}_i \text{Inf}$ (*Жити – Вітчизні служити* (Нар.тв.)); 4) $\text{InfCor}_i \text{Adv}_{\text{pr}}$

* Знаком * позначено прогнозовані варіанти реченнєвих модифікацій, які мало можливі в нормативному мовленні в силу нормативної неусталеності.

(*Доглядати* молодий сад в таких умовах – відповідально (Урядовий кур'єр. 2001. 16 липня)); 5) $\text{InfCor}_r\text{N}_{2\text{pr}}$ (*Йти* не в змозі, *зупинитися* ж – поза межами сил (О.Слісаренко)); 6) InfV_r (*Відступати* забороняється; *Порушувати* дисципліну забороняється), де інфінітив займає лівобічну синтаксичну позицію підмета, входить до граматичного центру двоскладного речення, перебуває з присудком у предикативному двобічному координативному зв'язку і маркує реченнєву структуру за особливостями вияву підмета як інфінітивний блок, та однокомпонентні структурні схеми, репрезентовані, як правило, в односкладних (однойдерних, за термінологією А.М.Мухіна, І.І.Слинька, Н.В.Гуйванюк, М.Ф.Кобилянської) інфінітивних реченнях типу 7) Cor_rInf (*Завтра мені їхати в гості*), односкладних безособово-інфінітивних реченнях типу 8) $\text{PraedInf} / \text{Cor}_r\text{PraedInf}$ (*Доцільно розглянути й це питання / Було б доцільно розглянути й це питання*), в яких інфінітив входить до складу граматичної основи односкладного речення і маркує його однокомпонентний вияв. Щоправда, до сьогодні погляди на останнього типу структури не усталилися, оскільки їх розглядають то як двоскладні (інфінітив маркований категорійною семантикою підмета, а слово категорії стану виконує функцію присудка (І.П.Распопов)), то як безособово-інфінітивні (І.І.Слинько, Н.В.Гуйванюк, М.Ф.Кобилянська), то як суто інфінітивні, де слово категорії стану виконує допоміжну функцію (О.В.Падучева).

Проблема місця і статусу інфінітивних двоскладних (таке тлумачення є цілком мотивованим з огляду на кваліфікаційний статус підмета як маркувального компонента) й односкладних інфінітивних речень залишається у лінгвістиці дискусійною, оскільки часто увагу звертають або тільки на нерегулярне заповнення інфінітивом синтаксичної позиції підмета (двоскладне речення), або лише констатують особливість морфологічного вираження головного члена (односкладне речення). Це почасти мотивовано двоїстим статусом самого інфінітива в системі частин мови, де часто його витлумачують як компонент, що одного кроку не зробив до імені. Саме тому особлива категорійна семантика інфінітива дає змогу виконувати різноманітні синтаксичні функції: підмета (*Працювати на совість – це справа благородна. Відпочивати тут одне задоволення* ($\text{InfCor}_r\text{N}_1$)), присудка – у двоскладному реченні (*А люди мікають від небезпеки* (О.Слісаренко) (N_1Inf), головного члена речення – в односкладному реченні (*Полежати б на цій сунічній галявині* (О.Приходько) (Cor_rInf) та реалізовувати синтаксичні функції додатка, означення, обставини.

Досить поширеною в лінгвістиці думка про те, що „праслов'янський інфінітив, що виконував у реченні роль непрямого додатка чи обставини, лише згодом набув здатності, подібно до особового дієслова, керувати прямими відмінками іменників”, що сприяло формуванню в інфінітивів властивості „групувати навколо себе комплекси другорядних членів речення” [Гуйванюк 1994 : 41]. Останнє найбільшою мірою торкається так званих об'єктних інфінітивів, тобто інфінітивів, які означають дію особи, не ототожнюваної з суб'єктом основної дії (такий суб'єкт здебільшого заповнює синтаксичну позицію лівобічного валентнозумовленого компонента; за традиційним формально-граматичним тлумаченням – це підмет): *Хлопець попросив Марійку підійти ближче і допомогти йому перев'язати рану* (О.Слісаренко) – ($\text{N}_1\text{V}_{\text{fs}}$), де простежується валентнозумовлений лівобічний суб'єкт *хлопець*, що заповнює синтаксичну позицію підмета, якого стосується дія, позначувана V_r *попросив*, а об'єктні інфінітиви *підійти* і *допомогти* корелюють з правобічним валентнозумовленим об'єктом *Марійку*, що

заповнює синтаксичну позицію прямого додатка: **Марійка підійде ближче і допоможе йому перев'язати рану* (N_1V_{fs}), звідси і назва таких інфінітивів як об'єктних. Саме такі інфінітиви поступово набували поширення в мові й охоплювали другорядну (тобто опосередковану певними виявами первинної дії або стану) дію, хоча часто подібні вияви охоплюють конструкції перехідного типу, в яких статус інфінітива наближається до суб'єктного, що, як правило, зумовлюється відносною синсемантичністю препозитивного дієслівного компонента, пор.: *Чугай сидів, не рухаючись, і, видно, не збирався виконувати наказ новоявленого командира* (Г.Тютюнник) - $N_1V_{\text{fs}} \approx N_1\text{CoprInf}$. *Дві мужні матері-сестри – Співаче, друже мій і брате! – Одної поклялись пори Меча із рук не випускати* (М.Рильський) - $N_1V_{\text{fs}} \approx N_1\text{CoprInf}$.

Заповнення інфінітивом синтаксичної позиції підмета у давньоукраїнських пам'ятках засвідчено тільки поодинокими прикладами: Беззаконно бо єсть *быти* въ църквы образу чловчъску, ни иному животну (за [Синтаксис 1983:23]), що згодом розвинулося в староукраїнській книжній мові: Прелєсть єсть вѣмѣсто истины ложь *содержати* (за [Синтаксис 1983: .23]), що зумовлено похідністю інфінітива, втягуванням його в систему дієслова і набуттям здатності реалізовувати невластиві йому раніше модальні значення [Мельничук 1966: 101]. Цілком викінченою постає думка О.С.Мельничука про те, що слов'янський інфінітив почав виконувати функцію підмета тільки тоді, коли „остаточно позбувся своєї колишньої семантики давального відмінка віддієслівного імені” [Мельничук 1966: 125-126]. У подібних випадках значно раніше інфінітив осмислювався як непрямий додаток або обставина.

Односкладні інфінітивні речення постали внаслідок набуття інфінітивом незалежного статусу, оскільки „Саме із здатністю інфінітива виконувати функцію незалежного предикативного члена речення пов'язаний розвиток нового синтаксичного засобу для вираження модального значення волевиявлення... Речення з незалежним інфінітивом сформувалися в той час, коли інфінітив почав вживатися у контексті, в якому називалися дії, що мусили бути виконані групою осіб або окремою особою... Це ... викликалося необхідністю чітко і коротко перерахувати в грамотах обов'язки і права певної юридичної сторони, категорично вказувати на необхідність виконання дії [Синтаксис 1983: 273]. Уже в давньокиївській мові виявився цілий ряд семантичних різновидів речень з незалежним інфінітивом, які групувалися навколо понять реальності – ірреальності – гіпотетичності дії, при цьому найпоширенішими, на думку дослідників, були значення категоричного волевияву, спонукання до виконання певних дії (за [Синтаксис 1983: 273-274]). Попри свою тяглість розвитку інфінітивні односкладні речення і сьогодні неоднозначно кваліфікуються в лінгвістиці. Одні лінгвісти розглядають їх в межах безособових (О.Х.Востоков, О.О.Потебня, К.М.Галкіна-Федорук та ін.), інші учені виокремлюють їх як особливий різновид односкладних речень (О.М.Пешковський, П.С.Дудик, К.О.Тимофєєв), основним аргументом вважаючи вираження синтаксичної позиції головного члена односкладного речення незалежним інфінітивом з часткою *би* (*б*) або без неї: *Як не задать материнську сльозу* (Д.Головко) - NegInf . *Бодай би вік не бачить цих бояр* (Л.Костенко) – CoprInf . *І стежка в житті, і хмарка в зеніті, і жить би та жити на білому світі* (М.Луків) - Inf .

Інфінітивні речення становлять окремий структурно-семантичний тип у системі українського простого односкладного речення, що підтверджується особливим вираженням в їхній структурі синтаксичних категорій модальності, часу, особи, суб'єкта й агенса. Щодо модальної семантики реальності / ірреальності в

інфінітивних реченнях є спеціальний засіб її реалізації – це заповнення синтаксичної позиції головного члена речення інфінітивом без частки *би* (*б*) – семантика реальності (*Смертям двом, – каже, – не бувати...* (А.Малишко) - NegInf. *Словами серденька не одурити* (Леся Українка) - NegInf) або з часткою *би* (*б*) – семантика ірреальності (*Може б нам полинути у вирій?* (Д.Павличко) - Inf. *Шукати б щастя нам усім* (А.Яна) - Inf). Категорійно речення не має семантику реальності / ірреальності може ускладнюватися значеннями необхідності, бажаності, повинності тощо, зумовлене це лексичним наповненням членів речення, способом морфологічного вираження головного члена та інтонацією, пор.: *Чом же про те не дбати?* (Леся Українка) – (NegInf) семантика бажаності; *Мечем до нього прорубати путь* (Леся Українка) – (Inf) значення імперативності тощо. Увесь спектр суб'єктивно-модальних значень типу переконаності / непереконаності, сумніву, впевненості / невпевненості, можливості / неможливості реалізується спеціалізованими засобами – модально-вставними елементами, інтонацією та ін., пор.: *Звичайно, сидіти мені тут* (на баштані – А.З.) *до перших морозів* (А.Яна) – (Inf) семантика впевненості; *Мабуть, бути завтра гарній погоді* (О.Слісаренко) – (Inf) семантика передбачення.

Своєрідним є також вираження часу в інфінітивних реченнях, яким не властива полікомпонентна темпоральна парадигма і час в яких реалізується конструктивно-синтаксичними засобами. Значна частина інфінітивних речень характеризується значенням позачасовості, тобто безвідносністю щодо моменту мовлення: *Працювати на користь Вітчизни* (Нар.тв.) - Inf. *Дбати про екологію рідної землі і своєї душі* (Голос. України. 2001. 12 січня) – Inf. До значення позачасовості прилягає семантика теперішнього розширеного, для якого властивим є не тільки співвідношення дії з моментом мовлення, а й поширення на попередні і наступні моменти. Здебільшого до таких речень зараховують утворення, в яких синтаксичну позицію головного члена заповнює інфінітив з часткою *би* (*б*) і в яких суб'єкт оцінюється, характеризується: *Сидіть би вам на печі та жувать калачі* (Т.Шевченко) - Inf. Актуалізований теперішній реалізується в інфінітивних реченнях, де відношення висловленого змісту до моменту мовлення простежується в наголошенні певної дії на момент мовлення про неї: *Вам тільки б сміятися* (М.Стельмах) - Inf.

Персональність в інфінітивних реченнях реалізується конструктивно-синтаксичним способом охоплює відношення висловлення до адресанта, адресата або до третього комуніканта, пор.: *Куди мені діватись? Де помочи шукати? Кого просити* (І.Котляревський) – Inf (1 – адресант). *Тобі б не бригадою командувати, а банно-пральним загоном* (О.Довженко) – Inf (2 – адресат). *Помовчати б йому в цю хвилину* (А.Яна) – Inf (3 – третій комунікант).

Розгляд семантичних особливостей інфінітивних речень засвідчує, що вони постають двокомпонентними (не двоскладними у формально-граматичному аспекті), тобто у їхній семантичній структурі простежується співвідношення дії, окресленої інфінітивом, з відповідним суб'єктом. При цьому специфіка номінативного поширювача варіюється, що зумовлено семантикою інфінітива – головного члена речення. Наприклад, у деяких академічних граматиках наголошено, що в семантичній структурі „дія або стан, про які повідомляється в інфінітивних реченнях, завжди співвіднесені із суб'єктом; семантика схеми: „бажаність, необхідність, можливість або неможливість здійснення дії, наявність процесуального стану” [Русская 1980: 373], і суб'єкт заповнює синтаксичну позицію вільно прилеглого суб'єктного детермінанта: *Хіба піти самому в хату?* (І.Тобілевич) – Inf→N₃;

(Сергій:) *Мені чекати тебе?* (В.Підмогильний) - $\text{Inf} \rightarrow \text{N}_3$. В українській мові досить поширеною є трикомпонентна модель інфінітивних речень з імплікованим суб'єктом, але реальний вияв якого простежується в його потенційному впливі на семантичний об'єкт: *Познайомити б їх* (Ю.Андрухович). *Карати б вас* (О.Слісаренко) – $\text{N}_3 \leftarrow \text{Inf} \rightarrow \text{N}_4$. Досить поширеною є трикомпонентна модель, в якій імплікований лівобічний семантичний суб'єкт корелює із правобічним семантичним об'єктом конкретизатором: *Проспівати б пісню* (І.Багрянний). *І мені б почути, Білорусіє, мову твою!* (В.Герасимчук). *Ой не впізнати отчої хати, ні зелен-саду, ані подвір'я* (О.Підсуха). *Враз чути літака на небі спів* (Б.-І.Антонич) – $\text{N}_3 \leftarrow \text{Inf} \rightarrow \text{N}_4$ та трикомпонентна модель із семантичним предикатом, лівобічним семантичним суб'єктом і правобічним локативом: *Побігати б лісом* (А.Яна). *Втекти б до моря голубого* (Олександр Олесь) – $\text{N}_3 \leftarrow \text{Inf} \rightarrow \text{N}_{\text{loc}}$ та *Не втекти вже, дарма, від жорстоких цих днів, не втекти вже ні в мрію, ні в пісню* (Б.-І.Антонич) – $\text{N}_3 \leftarrow \text{Inf} \rightarrow \text{N}_{\text{loc}}$. Наведені О.Ф.Калініним трикомпонентних моделей із семантичними конкретизаторами часу, причини, способу перебігу дії або вияву стану [Калінін 2001: 81], то їх треба кваліфікувати як семантично неелементарні і зараховувати до типових виявів певних моделей інфінітивних речень недоречно.

Окрему групу складають чотирикомпонентні моделі інфінітивних речень, які структуруються: 1) семантичним предикатом із залежними лівобічним семантичним суб'єктом (імплікованим чи експлікованим) і двома правобічними семантичними об'єктами – власне-об'єктом й адресатом: (Марія:) *Чи розповісти вам казку?* (В.Підмогильний) – $\text{N}_3 \leftarrow \text{Inf} \rightarrow \text{N}_3 \rightarrow \text{N}_4$; *Порозмовляти б з ним про вчорашнє* (М.Стельмах) – $\text{N}_3 \leftarrow \text{Inf} \rightarrow \text{N}_3 \rightarrow \text{N}_4$; 2) семантичним предикатом із залежними лівобічним семантичним суб'єктом (імплікованим чи експлікованим), правобічним семантичним об'єктом і правобічним локативом: у семантичному аспекті тощо.

Семантична відмінність між інфінітивними та безособовими односкладними реченнями, на думку В.І.Рагавцова, полягає в тому, що „більшість безособових речень позначає реальні дії, які виникають і тривають у часі (теперішньому, майбутньому або минулому), незалежно від діяча” [Рагавцоў 2001: 85], а в інфінітивних реченнях названо потенційну дію, яку повинна виконати певна особа. Структурно-типологічна відмінність інфінітивних і безособових речень полягає в тому, що в безособових реченнях інфінітив постає складником граматичної основи, граматично підпорядковуючись слову категорії стану, а в інфінітивних реченнях він є граматично незалежний, якому підпорядковуються інші реченнєві компоненти: біл. *Нам трэба ісці / Не злічыць у небе ясных зорак, не злічыць у сэрцы светлых дум* (М.Багдановіч) - PraedInf.

Сьогодні проблемним постає визначення речень типу *Не було у кого запитати* – NegV₃Inf; *Немає у кого запитати. І все на світі треба пережити* (Л.Костенко) – PraedInf. *Треба жити повно! Треба любити радісно!* (Олександр Олесь) - PraedInf. *Можже таки треба було плигати за борт і кинутись вплав за човном уздогін* (О.Гончар) – PraedCoprInf; *Слід усім дбати про екологію рідного краю* (Голос України.- 2002.- 15 вересня) – PraedInf, пор. біл. *Не было каго напрасіць* – NegCoprInf; *Мне няма куды паехаць* – PraedInf, оскільки у них поєднуються ознаки безособових та інфінітивних речень. Саме тому одні лінгвісти зараховують їх до безособових [Курс 1959: 135], інші вчені вважають їх безособово-інфінітивними, тобто перехідними [Скобликова 1997: 151; Бабайцева 1968: 112-113]. Щоправда, при такому тлумаченні наголошують, що їхня семантична складність мотивується: 1) отождоженням слів категорії стану у сполученні з інфінітивом з простими

обставинами, хоча між словами категорії стану й інфінітивом легко вставляється дієслово-зв'язка, що сигналізує про їхній предикативний статус: *Неважко помітити її стурбованість* (PraedInf) → *Неважко було помітити її стурбованість* (PraedCor_rInf). *Недоречно нині про це говорити* (PraedInf) → *Недоречно було б нині про це говорити* (PraedCor_rInf); 2) наближенням до двоскладності, оскільки інфінітив у такому разі заповнює синтаксичну позицію підмета (інфінітив у силу своєї синкретичності уміщує цілий ряд категорійних ознак, що уможливають його функціональне навантаження як підмета: бути характеризованим, кваліфікованим, ідентифікованим тощо), а слово категорії стану постає носієм предикативних характеристик, набуваючи інколи аналітичного вираження темпорально-модальних ознак: *Грати нецікаво* (PraedInf) → *Грати стає / стало (було, буде) нецікаво* (PraedCor_rInf), пор.: *Гра нецікава* (N₁Cor_rAdj₁) → *Гра стає / стала (була, буде) нецікавою* (N₁Cor_rAdj₅). „Принципова можливість двоскладних речень з інфінітивним підметом і присудком-словом категорії стану підтверджується існуванням конструкцій з предикативною формою орудного відмінка прикметника...” [Скобликова 1997: 151]: *Читати книгу було зайвим* (InfCor_rAdj₅) тощо. Але все-таки ці утворення належать до односкладних безособових (безособово-інфінітивних), оскільки в двоскладному реченні названі підметом предмет або явище постають безпосередніми носіями приписуваної присудком ознаки. Саме тому використання структури двоскладного речення з інфінітивною підметовою позицією переводить зміст у план прямої оцінки дії, позначеної інфінітивом, а, між іншим, у більшості конструкцій з інфінітивом та словом категорії стану (особливо на –о типу *важко, пізно*) відсутня оцінка самої дії – окреслюються умови її реалізації. Та й навіть більшість слів категорії стану навіть лексично не підходять для прямої оцінки дії або стану. Наприклад, дії типу *гуляти, займатися* самі не можуть поставати носіями таких ознак, як *темно, холодно, рано, пізно* та ін. Постійне тяжіння таких конструкцій до безособовості засвідчує і їхній безпосередній зв'язок з яскраво окресленими безособовими конструкціями, де синтаксична позиція головного члена заповнена словом категорії стану, поширення ж граматичної основи інфінітивом надає йому семантики конкретизації, доповнення: *А далі всі кинулись врозтіч, бо інакше не можна було* (М.Стельмах) (N₁V_{pl}), (NegPraedV_{3s}) → **А далі всі кинулись врозтіч, бо інакше не можна було врятуватися* (N₁V_{pl}), (NegPraedV_{3s}); *Важко їй сьогодні тут* (О.Слісаренко) – Praed → *Важко їй сьогодні тут зустрічатися з людьми* (В.Підмогильний) – PraedInf. Безособово-інфінітивні речення допускають включення суб'єктного детермінанта, що в цьому разі може бути кваліфікованим як обов'язковий семантичний поширювач, безособові ж речення допускають характеристику обстановки безвідносно щодо суб'єкта, оскільки окреслюється дія, стан, їх доцільність, складність тощо. На думку П.А.Леканта [Лекант 1986:95], у таких конструкціях поєднуються ознаки безособових (при інфінітиві наявні зв'язані дієслова *бути* у безособовій формі *було*), й інфінітивних (вжитий незалежний інфінітив): *Поговорити ні з ким* (V_{3s}Inf) → *Поговорити було ні з ким* (V_{3s}Inf) → *Поговорити буде ні з ким* (V_{3s}Inf). Диференційною ознакою таких речень, що відрізняє їх від інфінітивних і безособових, вважають наявність заперечних займенників, особливо в тому разі, коли при інфінітиві вживається дієслово *бути* у безособовому значенні: *Ніде було жити* (V_{3s}Inf). *Ні з ким було порадитися* (V_{3s}Inf). У таких структурах відчувається відносна втрата автосемантичності дієсловом *бути* і набуття ним ознак допоміжності, тому деякі лінгвісти розглядають його як дієслово-зв'язку. На відміну від інфінітивних речень безособово-інфінітивним реченням

притаманна повна темпоральна парадигма, що зближує їх із безособовими: *Тут було над чим подумати* ($V_{\text{Бс}}\text{Inf}$) / *Тут є над чим поміркувати* ($V_{\text{Бс}}\text{Inf}$) / *Тут буде над чим поміркувати* ($V_{\text{Бс}}\text{Inf}$).

У сучасній українській мові реченнєвокатегорійна інфінітивність – маркувальна ознака й охоплює: 1) двоскладні речення з інфінітивом у синтаксичній позиції підмета; 2) односкладні інфінітивні речення та синкретичний тип односкладних речень; 3) безособово-інфінітивні. Водночас інфінітив досить часто є носієм речового значення у синтаксичній позиції компонента складеного присудка. Ядерними функціями українського інфінітива постають функції головного члена односкладного речення і присудка в двоскладному реченні, напівпериферійною є функція підмета у двоскладному реченні, до якої прилягає функція інфінітива у структурах типу *можна погодитися*. Периферійною є об'єктно- й обставинно-детермінатна функції інфінітива, в межах яких інфінітив „розмиває” свою категорійну семантику.

1. Бабайцева В.В. Односоставные предложения в современном русском языке. М.: Просвещение, 1968. 160 с.
2. Гуїванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в синтаксисі української мови: Навч. посібник. Чернівці: Рута, 1994. 71 с.
3. Дудик П.С. Односкладні речення // Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / За ред. І.К.Білодіда. К.: Наукова думка, 1972. С. 232-261.
4. Історія української мови. Синтаксис / Арполенко Г.П., Грищенко А.П., Німчук В.В. та ін. К.: Наукова думка, 1983. 504 с.
5. Калинин И.Ф. Безлично-инфинитивные предложения среди других типов простого предложения // РЯШ. 2000. № 4. С. 84-87.
6. Калинин А.Ф. Инфинитивные предложения в системе типов простого предложения // РЯШ. 2001. № 4. С. 77- 82.
7. Курс сучаснай беларускай літературнай мовы: Сінтаксис. Мн: Навука і техника, 1959. 302 с.
8. Лекант П.А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке. М.: Просвещение, 1986. 186 с.
9. Мельничук О.С. Розвиток структури слов'янського речення. К.: Наук. думка. 1966. 324 с.
10. Рагаўцоў В.І. Сінтаксис беларускай і рускай моў. Дыскусіяны пытанні. Мн: Універсітэцкае, 2001. 199 с.
11. Русская грамматика: В 2-х т. Т. II. Синтаксис / Под ред. Н.Ю.Шведовой. М.: Наука, 1980. 709 с.
12. Скобликова Е.С. Современный русский язык. Синтаксис простого предложения (Теоретический курс). Самара: Изд-во „Самарский университет” Изд-во СамГПУ, 1997. 325 с.
13. Тимофеев К.А. Об основных типах инфинитивных предложений в древнерусском языке // Ученые записки Ленинградского университета. 1959. № 277. Серия филологических наук. Вып. 55. С. 3-27.

**UKRAINIAN INFINITIVE IN THE STRUCTURE OF SIMPLE SENTENCE:
TYPOLOGY OF FUNCTIONS AND SEMANTICS**

Anatoliy Zagnitko

*Donets'k National University,
Department of Ukrainian Language,
24 / build. 1, Universytets'ka Str.,
83055 Donets'k, Ukraine,
phone (062) 381 70 06*

The typology of functions of Ukrainian infinitive is determined by its inner-sentence measurement, including nuclear / semi-peripheral / peripheral functions, which are described by the syntactical position, lexical semantics of the infinitive itself and by the correlation with the other obligatory / non-obligatory components of a sentence.

Key words: syntax, simple sentence, infinitive, semantics.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2004

Прийнята до друку 20.05.2004